

NR. 1 FEBRUAR 2023, 31. ÅRGANG

Museumsglimt

Medlemsblad for Lillehammer Museums Venner

MEDLEMSKAP LMV 2023

Lillehammer Museums Venner omfatter alle de seks museene i Stiftelsen Lillehammer Museum:

Maihaugen
Lillehammer Kunstmuseum
Bjerkebæk
Aulestad
Norges Olympiske Museum
Norges Postmuseum

Medlemmer med betalt årskort og medlemskap i LMV har fri adgang til alle disse museene et helt år regnet fra datoen de kjøpte medlemskapet. Alle med registrert e-postadresse får også direkte invitasjon til spesialarrangement og venneturen. Videre får du Museumsglimt tilsendt tre ganger pr. år, 10 % rabatt i museumsbutikkene og 20 % rabatt på billetter til Riksteateret i Maihaugsalen.

Medlemskapet gir også fri adgang til en rekke andre museer i Norge og resten av Norden.

Mer informasjon finner du på:
lillehammermuseum.no/venneforeningen

MEDLEMSKONTINGENT:

Enkeltmedlemskap
med årskort kr 700/år

Familiemedlemskap
med årskort kr 1050/år

Studentmedlemskap
med årskort kr 300/år

Familiemedlemskap gjelder et par
og alle barn/barnebarn til og med 25 år.

Lillehammer Museums Venner

Maihaugvn. 1, 2609 Lillehammer
Bankgiro 2000.05.17608
Informasjon 6128 8900
E-post: venner@lillehammermuseum.no

Redaktør: Anne Mari Løken
Grafisk produksjon: Dialecta
Forsidefoto: Anne Mari Løken

INNHOOLD

Lederen	3
Anders Sandvigs villa ved Jernbanestasjonen	4
Dagny og kammerset	6
Kul og kreativ familiedag i Kunstmuseet	8
Bente Forberg takker av	10
Drømmejobben ble hennes	11
Mitt korte møte med Anders Sandvig	12
Redaksjonen takker for seg	13
Muntre museumsminner	13
Eline – filigransølvsmeden på Maihaugen	14
Havnebyen Lillehammer skal fram fra glemselen	16
Arts and Craft. Lundemøbler 1911–1930	19
Kulturbyen Lillehammer	22
Programside	24

Foto: Esben Haakenstad, Maihaugen

ÅRSKORT

- Innehaver av årskort skal uoppfordret vise årskortet, enten digitalt eller plastikk-kort
- Årskortet er personlig
- Årskortet gjelder for alle museene i SLM og gjelder for ett år
- Livsvarig medlemskap gir gratis adgang til Maihaugen og Aulestad

Gode museumsvenner!

Birgit Engesæter Madslien, Styreleder LMV

Det går mot lysere tider, i alle fall lengre dager med mer lys og sol. Verdenssituasjonen er dessverre ikke blitt lysere, der henger det fremdeles mørke, truende skyer over horisonten.

Men i museumsverden her på Lillehammer er det heldigvis gode dager. Antallet besøkende på våre museer i 2022 ble svært bra, nemlig nesten 202 000. Det har både vært et godt norsk besøk og de utenlandske turistene er tilbake for fullt. Dette er enda bedre enn det gode besøksåret 2019. Så nå er Lillehammer Museum igjen blant de åtte best besøkte museene i landet.

LMV-styret satser også dette året på et innholdsrikt program for våre medlemmer, noe vi fortløpende vil orientere om på e-post eller SMS til dere medlemmer, samt at informasjon om arrangementene legges ut på våre nettsider. Her nevnes kort noen planer vi har:

I juni blir det trolig en vandring rundt på Bjerkebæk, sammen med den nye lederen for dikterhjemmene.

På Aulestad skal det i sommer fokuseres på kvinnene, blant annet om Dagnys soveværelse og fortellinger om henne.

Venneforeningen har bevilget en stor sum penger til en svært nødvendig restaurering av Melby-loftet på Maihaugen. Dette huset er plassert ved inngangen til Bjørnstad. Derfor kan det være naturlig at vennene i løpet av året blir invitert til en orientering og befaring til dette svært gamle huset.

En mørk kveld utpå høsten kan du bli med på en skummel vandring på Maihaugen, på jakt etter spøkelseser!

Forprosjekt for Kunsthall Innlandet, «Bergtatt», ble overlevert Kultur- og likestillingsdepartementet på slutten av 2022. I tillegg er det søkt om tilskudd til prosjektet fra nasjonale kulturbyggmidler og fra Sparebankstiftelsen DNB. Det er spennende å følge utviklingen fremover for denne viktige utvidelsesplanen for Lillehammer Kunstmuseum og som samtidig inkluderer en høyst nødvendige renovering av Stortorget i byen!

Dette blir min siste «leder» i Museumsglimt. På vårt årsmøte 21. mars tar eg ikke gjenvalg som leder for LMV. Derfor vil eg nå takke for sju lærerike år i styret for venneforeningen, de to siste som leder. Eg er takknemlig for den tilliten eg er blitt vist ved å få lede denne tradisjonsrike, stolte organisasjon. Dette har vært svært spennende, givende år, samt en god del arbeide og mye ansvar. – Men desidert mest sitter eg igjen med mengder av interessante, inspirerende opplevelser og kontakt med svært mange fantastisk flotte, positive mennesker, både blant LMV-medlemmene, blant de ansatte på museene og mennesker som har kommet på besøk for å dele med oss av sine store kunnskaper! – Alt dette er gode, stimulerende minner eg vil bringe med meg resten av livet!!!

Til sist vil eg ønske Lillehammer Museums Venner og alle vennene alt mulig godt fremover.

Anders Sandvigs villa ved Jernbanestasjonen

Redaktør Anne Mari fikk en telefon fra Bøverdalen for noen uker siden. Damen i andre enden takket for et godt blad (!), og spurte i samme slengen om skjebnen til Anders Sandvigs hus på Lillehammer. I jakten på et svar endte redaktøren til slutt hos Jarle Bragelien; sannsynligvis den personen her i byen som vet mest om Maihaugens grunnlegger.

Tekst: Ivar Olstad Foto: Maihaugen

Anders Sandvigs bolig- og tannlegehus lå slik til at det var det første de reisende til Lillehammer så når de kom ut fra stasjonen. Bygningen ble revet for omlag 60 år siden, og dette bildet er det eneste vi kjenner. Men hus av samme stil kan vi fortsatt se her og der i Lillehammer: de mest karakteristiske finner vi i Bryggevegen 42, nedenfor jernbanebrua, og ett gjenoppbygd i Burmavegen i Vingrom,

Anders Sandvig startet så å si på bar bakke med noen få lånte redskaper, 10 kroner i kontanter og stor improvisasjonsevne da han kom til Lillehammer og åpnet sin tannlegepraksis i 1885, 23 år gammel. Det gikk imidlertid riktig bra, også rent økonomisk. Det ble giftermål, og i 1894 kunne ekteparet flytte inn i eget arkitekttegnet hus, en «sveitservilla» i dragestil. I første etasje bodde familien, som etter hvert talte fem barn. I andre etasje var det fem rom til tannlegepraksisen. 1894 var et spesielt år

for Lillehammer; da ble jernbanen åpnet nord til Tretten, (to år senere til Otta). Og byen fikk elektrisitet; strøm til 18 buelamper, 555 glødelamper og fem motorer. Tomta, som etter hvert fikk adressen Jernbanegaden 1, lå tett ved det som i dagligtale ble kalt Gesellparken, og var på hele tre mål. Den lå litt nedenfor det egentlige bysentret, men praktisk beliggende på grunn av nærheten til Stasjonen. Mange av pasientene kom jo oppe fra dalen. «Strøket hernede var heller ikke videre ansett... Min nærmeste nabo

Vi har mange interiørbilder fra hjemmet til Anna og Anders Sandvig. Det er typisk for sin tid, og for det borgerlige nivået som familien tilhørte. Leiligheten er bokstavelig talt fylt opp av gjenstander: Tunge møbler, ofte utskårne og historisk preget, byster, pedestaller, som her: en rustning. «Langstuen» var prydet med snodde søyler som senere ble brukt i Veldre kirke inntil den brant i 1996.

var Svenskelina. Hun førte et tvilsomt hus, både drikk og leven sent og tidlig», skriver Sandvig selv. I dag er tomta fylt av parkeringsplasser og nederste del av Breiseth hotell.

Huset ble oppført slik det nettopp da var på moten. Dragestilen var resultatet av en arkitektur basert på håndlaftet tømmer i en blanding av sveitserstil og elementer fra norsk middelalder. Den kjennetegnes av luftige tak med store takutstikk over en utkraget annetasje, svalganger og verandaer, stiliserte dragehoder i gavlene og på mønene. Huset var mørkmalt, og lå til å begynne med svært dominerende ved «inngangen» til byen. Etter hvert ble, som kjent, tomta langt på vei fylt opp med seks gamle hus fra Gudbrandsdalen som Sandvig gjenreiste der, før de i 1902 ble kjøpt av Selskabet for Lillehammer bys vel (etter at kommunen hadde takket nei) og så flyttet til Maihaugen. Men hovedhuset besto, som familiens bolig – og en tannlegepraksis som Bjørnstjerne Bjørnson hevdet var Skandinavias største.

Anders Sandvig døde i februar 1950, og kona Anna seks uker senere. Familien flyttet ut, og kommunen overtok huset. Tannlegekontoret fortsatte videre noen år, men bygningen var kald og upraktisk. Fra 1957 sto den ubrukt og raskt temmelig nedslitt etter besøk av ubudne gjester. I mai 1961 ble huset revet for å gi plass til Bondeheimens nye hotell. Tannlegeforeningene tilbød seg å bekoste flytting av hele huset, eller i det minste 2. etasje, til Maihaugen for å bygge opp igjen tannlegekonto-

ret der. Direktør Grieg takket nei til dette. Huset forsvant og ble glemt. Ingen visste hvor det var blitt av tømmerstokkene inntil man ryddet tomta for Nordre Ål kirke. Der lå huset lagret, i en meget dårlig forfatning. Vi antar at tømmeret ble kastet. Maihaugen sikret seg for øvrig noen biter av profiler og listverk for å kunne kopiere dem til det nyoppbygde tannlegekontoret oppe i museet.

På tannlegekontoret i andre etasje arbeidet det på et tidspunkt fire tannleger, to elever, en tanntekniker og kontorpersonale. Her var tre behandlingsrom og laboratorium. Praksisen fortsatte også etter at Sandvig pensjonerte seg i 1927 – selv om han fortsatte å jobbe i flere år etterpå. I venteværelset med den særpregete sofaen som du nå kan se på Maihaugen, hadde Sandvig plassert noen av sine gamle, verdifulle gjenstander, blant annet det velkjente Baldishol-skapet.

Dagny og kammerset på Aulestad

På Aulestad er huset med både kjøkken, stuer og arbeidsværelse like vakre og velutstyrte som de var på Bjørnsons tid, både med møbler og kunst. I stua er det to portretter av Bjørnsons yngste datter, Dagny. Karoline og Bjørnstjerne Bjørnson hadde som kjent fem barn, Bjørn, Einar, Erling, Bergliot og Dagny. Men det er kun den yngste som har malerier av seg, og til og med eget kammers på Aulestad.

Tekst og foto: Inger Enger

Maleriene av Dagny

I stua er det et vakkert maleri av den da 16 år gamle Dagny. Bildet er malt en gang Dagny var med foreldra sine til Italia. Maleren er Christian Meyer Ross, en venn av familien. Bildet har tykk gullramme og viser: «Ung dame i selskapskjole». Kjolen er flott, og unge Dagny hadde sydd den sjøl.

Det andre maleriet har en svært framtrødt plass i stua. Tittelen er: «Ung dame i hvit kjole». Kunstneren er den finske tegneren og maleren Albert Edelfeldt, som skapte portrettet i 1903. Edelfeldt oppholdt seg mye i Paris, og det er også der, dette portrettet er malt. Etter malerens død i 1905 gav enken hans bildet til Dagny Bjørnson. Etter hvert ble portrettet plassert i stua, hvor det har stått til dags dato.

Man kan kanskje stille spørsmål ved at Dagny er den eneste av søskenflokket som er portrettert og har plass i Aulestads stuer. Grunnen er sannsynligvis at hun er den yngste. Det er om lag en generasjon mellom Bjørn, som er født i 1859, til Dagny. Hun kom til verden i 1876. Nevnes kan også at Karoline og Bjørnstjerne Bjørnson hadde ei datter til. Hun var født i 1871 og bar også navnet Dagny, men døde før hun var ett år gammel.

Dagny-kammerset på Aulestad

I tredje etasje på Aulestad kan vi se et karnappvindu som vender ut mot dalen. Det er Dagny-kammerset vi ser opp mot. Dagny hadde dette rommet fra hun var helt ung. Kammers er ikke et

helt dekkende uttrykk, siden det består av to rom. Mot gangen er det soverom med seng og vaske-saker. Det innerste rommet er ei lys og vennlig stue. Etter Karoline Bjørnsons død overtok staten Aulestad. Men Dagny-kammerset bestod; hun hadde tilgang til pikeværelset sitt på Aulestad i mange år framover.

Om statens overtakelse av Aulestad kan vi lese i en artikkel av Francis Bull: «Da Karoline Bjørnson døde i 1934 nær 99 år gammel, gikk Aulestad over i offentlig eie. I de følgende uker sørget hennes yngste datter, Dagny Bjørnson Sautreau, for at enhver ting i det Bjørnsonske hjem fikk sin rette plass, og deretter ble ledelsen overtatt av Bjørnsons sønne-datter, Else Bjørnson, som nu i over 20 år har vært konserverator på Aulestad».

Dagny Bjørnsons liv

19 år gammel gifta Dagny Bjørnson seg med den tyske forlagsmannen Albert Langen. I 1893 grunnla han et forlag i Munchen og nedla stor innsats for at nordisk litteratur skulle bli kjent i Tyskland. De fikk barna Arne og Albert. Ekteskapet ble oppløst, og Dagny flytta til Paris.

Der traff hun den franske litteraten Georges Sautreau, som hun gifta seg med på Aulestad i 1913. Paret bodde i fast i Frankrike en del år, og mor Karoline levde sammen med dem i mange vintre. Dagny Bjørnson ble – som sin mor – nesten 100 år gammel. Hun døde i Oslo i 1974.

til store veggbilder og vaskestell. Det er også rikt bildemateriale av hvordan rommene var møblert.

Dagny-kammerset blir ikke en åpen del av Aulestad, til det er trappa opp tredje etasje for bratt og smal. Publikum kan allikevel få innsyn i rommene. Det skal lages en film som viser i detalj hvordan de så ut. Filmen skal selvsagt vises på Aulestad. Dette vil bli enda et flott tilskudd til den rikholdige samlingen på garden.

Hva med Dagny-kammerset?

Som alt annet, har også Dagny-kammerset blitt preget av tidens tann. Men i disse dager starter et omfattende restaureringsarbeid. Dagny-kammerset skal tilbakeføres slik det opprinnelig så ut.

Det er bevart omlag 250 gjenstander fra kammerset. Det være seg alt fra små bordløpere

Kul og kreativ familiedag i Kunstmuseet

Det er søndag og det er årets familiedag i Lillehammer Kunstmuseum. Dørene åpnet kl. 11.00, og etter fem timer har mer enn 330 store og små boltret seg i kreativitet.

Tekst og foto: Anne Mari Løken

Søndagsverksted er det hver søndag, fra kl. 12.00–15.30. Da kan barn med foresatte droppe innom og kose seg i atelieret i museet. Der er ulike tilbud tilrettelagt av Mari Jensvoll og Lene Solberg. Sistnevnte er museums-pedagog og har til daglig ansvar for skole og barnehagetilbud, samt søndagsverkstedet. Mari Jensvoll er hyret inn til å **drive og gjennomføre** søndagene, Solberg skryter av denne unge, kreative entusiasten.

En gang i året er det familiedag i Kunstmuseet, da tas **hele** museet i bruk. På ulike stasjoner får små og store boltre seg i tilbudene som er lagt fram. Dette er en stor satsing fra museets side,

og det er spennende for arrangørene å se hvor mange som finner veien inn. I år ble det gledelig mange, godt over 300. Det er laget til verksteder i hele museet. I andre etasje, omkranset av Konrad Mägis vakre portretter, er det fullt rundt bordet. Erle og Else er der sammen med bestemor. De har vært i Kunstmuseet før, forteller de. Jeg lurer på hvorfor de er her i dag; «fordi det er så morsomt å tegne» svarer de begge. Bestemor bekrefter at de er veldig glade i å tegne og gjør det hver dag. Litt lenger nede ved bordet sitter Anne Grete og Ragna fra Fåberg, sammen med mor. Det er bare Anne Grete som har vært i museet før. Det var hun onsdagen før, forteller hun. Hun var sammen

med 5. klasse ved Jørstadmoen skole, da lærte de om Lillehammer-malerne. Samtidig fikk hun vite om familiedagen, derfor er alle tre her. De satt og laget fantasifisker av papir og gamle CD-plater.

Midt på dagen er det barneomvisning. Hilde Fauskerud samler en gjeng nede i foajeen, så går de inn den store salen i 1. etasje og tar for seg ett bilde av Konrad Mägi. Det er et maleri som han malte fra ei øy. Barna bidrar med stor delaktighet og mange gode svar på Hildes spørsmål rundt bildet. For dem er dette kanskje deres første bekjentskap med hvordan vi kan lese et bilde.

Det yrer av liv rundt i salene, det er maling, tegning, omvisning, utkledding med lek, bygging, boklesing. På «broa» er det stor aktivitet for å male «Dagens lengste maleri». Det blir ferdig før dagen er omme, ser jeg. I utstillingsrommet der Tori Wrånes' verk «Ældgammel baby» vises, er det improvisasjonslek og utkledding. Foreldre, besteforeldre og unger finner klær, deretter lekes det «Alle mine duer...» Det er en fryd å se gleden og kreativiteten.

På vei fra «broa» og inn i en av salene, møter jeg en familie på fem, Aissa, Mathias og Isabella, mor og far. De skal også lage fantasifisker. Jeg spør hvilken skole de går på, men det er ingen Lillehammer-skole; familien kommer fra Hamar! Far

Aida er ferdig utkledd og klar for «Alle mine duer...»

forteller at de er flinke til å bruke tilbudene på Hamar, men denne søndagen hadde de bestemt seg for å besøke Lillehammer Kunstmuseum, for første gang. Det ble en spesiell opplevelse for mor, som er født i Romania, å bli fortalt om Mägi, estlenderen som representerer nesten samme område geografisk og kanskje også kunstnerisk sett.

I atelieret er det trangt om plassen hele dagen, det skiftes ved staffeliene i ett sett. Langs bordene trylles det fram nydelige figurer i silkeleire. Kayram, 12 år, står ved staffeliet. Jeg spør om han liker å male. Han forteller at han har tegnet veldig mye, hatt ei lita pause, men tatt opp igjen tegning/maling. Han elsker kreativitet og driver også bl.a. med beatboksing. Tante skyter inn at han er skikkelig god!

Blikkåpnerne som Museumsglimt har skrevet om tidligere, er unge mennesker som «utdanner» seg i ett år til å bli ambassadører for at unge og ungdom skal bruke Kunstmuseet mer. På familiedagen er det fem Blikkåpnerne som hjelper til.

Hilde Fauskerud spurte ungene på omvisningen om hvem som eier kunsten i museet. Etter diverse forslag sier hun; «**Vi, alle vi, eier kunsten.** Det er derfor dere kan være her og lære og se». Det er et viktig budskap, og det er en fantastisk viktig og fin måte å vise ungene dette på en slik familiedag.

Bente Forberg takker av

«Enhver jobb er en del av et lag» – orda tilhører Bente Forberg, museumskonsulent i S L M. Hun har arbeida 28 år i Maihaugen-«systemet». Nå er det slutt. Lagspilleren har valgt å gå av med pensjon. Mange vil savne henne på Aulestad og på Bjerkebak, både som den kunnskapsrike og eminente formidleren av viktig historisk stoff som hun er, men også fordi hun er en omtenkksom og inkluderende person.

Tekst: Inger Enger | Foto: Kåre Hosar

Bente Forberg begynte å arbeide på Aulestad 18. mai i 1995. Hun husker at hun den første dagen skulle lage vaffelrøre. Hun brukte sleiv til røra, helt til Jakob Ågotnes fortalte at de hadde miksmaster! Moderne utstyr hadde innhenta museet. I åras løp ble det solgt tusenvis av vafler på Aulestad. Som mange vil vite, er vaflene for lengst bytta ut med de bjørnsonske blåbærpannekakene. Etterhvert er det blitt en av spesialitetene på kafeen. Det var og Bente Forberg som stekte den første pannekaka for salg på Aulestad. Artig, selv om det vel ikke er kokkekunsten vi forbinder henne mest med.

Staten kjøpte Aulestad i 1929, og stedet ble lagt til De Sandvigske Samlinger på Maihaugen da Karoline Bjørnson døde i 1934. Bente Forberg hadde kontor på Aulestad i mange år. En periode var hun den eneste som hadde tilhold der om vinteren, og hun følte at Aulestad var ei øy i museet. Hun så på Aulestad som «vårt distrikts Blåfargeverk» – et sted med stort potensiale. Dette ble absolutt bevist under Bjørnson-året i 2010. Det var da 100 år siden Bjørnson døde, og mottoet for markeringen var: «Bjørnson for vår tid». Bente Forberg forteller at Bjørnson-året fikk stor oppmerksomhet i både på TV, radio og aviser.

Bjerkebak var Sigrid Undsets hjem fra 1919 til hennes død i 1949. Våningshuset ble freda allerede i 1983, og driftsansvaret ble overtatt av Maihaugen. Bente Forberg har også brukt mye tid på Bjerkebak. Hun syns det har vært betagende å lese høyt fra Undsets vakre juleberetninger for foreldre og barn som stoppa opp på Bjerkebak i ei travel førjulstid. Huset var pent pynta og juletreet hadde danske og norske flagg.

Bente Forberg kan fortelle at tidligere ordna Dikterhjemmene alle ting selv, det gjaldt arbeid både med utstillinger, kafeer, omvisninger og butikk. Hver sommer skulle det tilsettes omvisere, nye lag skulle samarbeide. Etter konsolideringen av museene ble oppgavene annerledes fordelt. Forberg ble en del av kulturhistorisk avdeling med tilhold i øvre kontorfløy på Maihaugen. Hun forteller om et frodig og kunnskapsrikt kollegium som villig delte kunnskap og erfaring. Hun hadde glede av det, og det gjaldt nok hele øvre kontorfløy.

Tida er tilbakelagt. Vi takker for innsatsen og ønsker henne gode år. Andre muligheter og luker vil åpne seg. Lagspillere er det alltid bruk for.

Drømmejobben ble hennes

«Drømmejobb» er så mangt: Det attraktive arbeidet som tilbyr alt det alle og enhver måtte ønske seg av utfordringer og goder. Eller den stillingen du har lett etter i årevis, den som passer akkurat for deg. Her er det kanskje begge deler.

Tekst og foto: Ivar Olstad

Den sist tilsatte blant Stiftelsen Lillehammer Museums om lag 100 medarbeidere heter Kristin Brandtsegg Johansen; idehistoriker, forfatter av minst fire bøker, forlagsredaktør i Gloria og senest i Kagge forlag, og reiseleder til Sigrid Undsets Roma. Hun etterfølger Bente Forberg, og har dermed ansvaret for Dikterhjemmene Aulestad og Bjerkebak. Alle de seks museene i Stiftelsen har sine særpreg, og Bjørnstjerne Bjørnsons og Sigrid Undsets hjem skiller seg ut ved at den ansvarlige konservator må forholde seg i like stor grad til de to hovedpersonene som til de fysiske omgivelsene, altså bygningene og hagene. Det krever kunnskap og dedikasjon.

«En drømmejobb», sier Kristin. Hun bor i Oslo, men håper å få overtalt mannen til flytting; arbeidsstedet taler selvsagt for det, og begeistringen for Lillehammer likeså. Drømmen om jobben er nok likevel skapt av fascinasjonen for Sigrid Undset. For romanforfatteren, men også den sterke og steile samfunnsdebattanten. Kristin er utdannet fra Universitetet i Oslo, og allerede hovedfagsoppgaven, som også ble bok, dreide seg om Undset: «Hvis kvinner vil være kvinner. Sigrid Undset som polemiker og debattant», var tittelen. Senere litterær produksjon viser den samme interesse for kvinners situasjon i ulike sammenhenger. Det ser vi i titler som «Maria Magdalena. Disippelen Jesus elsket» og «Fast plass. Norske kvinner på sokkel». Om den siste sier Kristin: «De mange mennene står sentralt på høy sokkel, de få kvinnene har en lav, gjerne plassert bak preste-

gården et sted, bekostet av kronerulling blant damene i sanitetsforeningen!»

Mer Undset: En lang sommer levde hun på Bjerkebak, og skrev bok om «livet med Sigrid Undset». Hun er leder av Sigrid Undset-selskapet, og redaktør av Gymnadenia – publikasjonen selskapet utgir årlig. Et så dedikert forhold til den ene av Nobelpris-vinnerne skaper spørsmålet: Har hun en tilsvarende nærhet til BB og Aulestad? Det har hun vel neppe, men hennes begeistring for Bjørnson er like stor og veltalende – slik han selv var. Det kan se ut til at interessen for Undset er for oppadgående, mens oppmerksomheten om Bjørnstjerne Bjørnson synes å være dalende i våre dager. Det er en av Kristins absolutte hjertesaker å gjøre ham aktuell igjen. Hun vil vise hvor vesentlig han er, denne giganten med alle hans mangeartede egenskaper og evne til gjøre en innsats overalt hvor han så urettferdighet. Kanskje mer relevant enn på lenge, i vår tid da ytringsfrihet, demokrati og menneskerettigheter igjen står i fokus.

Hvordan skal hun så greie det? Først og fremst ved å hente hjelp fra alle gode krefter – og hun kjenner mange. Samt å skape aktivitet i de to dikterhjemmene: «Det skal foregå noe her; taler, debatter, konserter, utstillinger... Jeg håper ikke minst på det lokale ildsjeler kan bringe frem og hjelpe til med!»

Vi håper det samme, og ønsker den nye vertinnen til Bjerkebak og Aulestad all lykke til!

Mitt korte møte med Anders Sandvig i 1948

I 1946 kom jeg som niåring fra Stockholm via Oslo til Lillehammer. Overgangen var stor, men jeg fant meg fort til rette, var heldig som fikk Lærer Andresen som klasseforstander på Lillehammer Folkeskole, (Hammartun).

I 5. klasse fikk vi i oppgave å lage en Arbeidsbok om Maihaugen som skulle inneholde tekst og tegninger; en oppgave som jeg likte godt. Da arbeidsboken var ferdig, så min mor på den og sa; «Denne tar vi med til Anders Sandvig.» Det hører med til historien at min mor kjente Anders Sandvig, da hennes far Dr. A. Astrup hadde vært en god venn av ham.

Vi gikk til Anders Sandvig, jeg tror det var til boligen han hadde ved jernbanestasjonen.

Huset ble jo senere revet. Jeg husker at Sandvig var veldig hyggelig, satt bak et stort skrivebord, kanskje litt skummel med skjegg og bart. Han bladde igjennom arbeidsboken, så på meg og sa:

«Vet du, denne syns jeg var så fin at du skal få gratisbillett til Maihaugen for ett helt år». Gjett om jeg var stolt.

Så vidt jeg husker var dette mitt eneste møte med Anders Sandvig, men det ble sittende i hukommelsen. Arbeidsboken ble komplettert etter Sandvigs bortgang med bilder fra bisettelsen i 1950.

Arnt (Boye) Brodtkorb

VELKOMMEN TIL LMVS ÅRSMØTE

Tirsdag 21. mars 2023 kl.18.00 i Auditoriet på Maihaugen.

DAGSORDEN

- Årsmelding
- Regnskap for 2022 og revisjonsberetning.
- Behandling av innsendte forslag.
- Valg på styrets leder, styremedlemmer, varamedlemmer, valgkomite og revisor
- Adm. dir. Audun Eckhoff orienterer om status og planer for Stiftelsen Lillehammer Museum og dets museer.

Servering i kafeen etter møtet!

Årsmelding og regnskap finner du fra 4. mars på vår hjemmeside: <https://lillehammermuseum.no/om-stiftelsen-lillehammer-museum/venneforeningen/hva-skjer-arrangementer> eller dokumentene kan hentes i resepsjonen på Lillehammer kunstmuseum fra 7. mars. Forslag til saker som ønskes behandlet på årsmøtet må være kommet til styret innen 13. mars på e-post til: venner@lillehammermuseum.no

KJÆRE LESERE, TAKK FOR FØLGET!

Dette er det siste nummeret av Maihaugbladet/Museumsglimt som jeg er ansvarlig redaktør for. Seks år i styret i LMV er gjort, flesteparten av dem som redaktør. Det har vært en utrolig hyggelig reise. Det er et utømmelig antall temaer å finne, det har vært møter med så mange interessante folk, gitt meg innsyn i fagområder, arbeidsoppgaver og opplevelser som har beriket disse årene.

Tusen takk til min redaksjonskomite, Inger Enger, Ivar Olstad, Kristin Helland og Brynjulf Handgaard for god sparring og godt arbeid.

Vi takker også leder i LMV Birgit Engesæter Madslie for samarbeidet og ønsker henne lykke til med nye oppgaver.

Kjære lesere, tusen takk for mange gode tilbakemeldinger og hyggelige kommentarer. Glad for at dere leser medlemsbladet vårt!

Anne Mari Løken

Muntre museumsminner

Redigert av Brynjulf Handgaard | Vignetten er tegnet av Odd Einarson

Hvis du har et minne fra en av Lillehammer Museums avdelinger, en historie som kan få lesere til å humre eller smile, så send en e-post til: brynjulfhand@gmail.com.

DET BRENNER!!

Av omviser Elin Lier

En varm og tørr sommerdag på Maihaugen en gang på 1990-tallet kom det to belgiere og spurte på middels engelsk: «hvorfør brenner det utenfor husene?».

Vi som jobber i friluftsmuseet, er alltid spesielt redde for brann, og jeg ble stiv av skrekk. Vi er så glade i de gamle husene, og jeg som omviser fikk lettere panikk.

Etter en prat og forklaring med hender og føtter, forstod jeg at de ikke mente på Maihaugen.

Spørsmålet dreide seg generelt om Norge og hvorfor det utenfor nesten alle hus alltid brant et lys. Endelig forstod jeg at de med «brenner» mente utelampene på folks hus. De hadde lagt merke til at utelampene står på natt og dag, også på lyse sommerdager. Det ga selvsagt ikke mening for en utlending, som er vant med dyr strøm og at lys slås av for å spare penger. Man sløser da ikke med energi. En problemstilling som er blitt enda mere aktuell i dag – også i Norge!

NOKO Å GJERA

Av Kirsti Krekling

Alle som arbeidde på Maihaugen hadde felles spiserom. Der fekk òg gjester servering. Ein gong var gjestene litt forseinka, og dei kom inn i spiseromet ei stund etter at alle andre var godt i gang med matpakkene sine. Klokka vart 12, og direktøren reiste seg og signaliserte at no var spisepausen slutt. Gjestene og kontakten på museet sat i ein god samtale. Direktøren stoppa ved bordet deira og sa nokså bryskt: «Om dere ikke har noe å gjøre – vær snill å ikkje gjør det her!»

Eline – filigransølvsmeden på Maihaugen

Ungt tradisjonshåndverk er et pilotprosjekt hos Norsk håndverksinstitutt på Maihaugen. Med prosjektet ønsker en å styrke rekrutteringen til tradisjonelle håndverksfag. Unge fra 18–25 år kan søke stilling som museumshåndverker innen sitt fag, i seks måneder. Slik kom Eline Øinæs Eriksen som filigransølvsmed til Maihaugen i september 2022. Hun var en av de seks hospitantene i første pulje.

Tekst: Anne Mari Løken | Foto: Camilla Damgård/Tone Eggen Tømte

Jeg møtte Eline i verkstedet hennes på Maihaugen, i Aaseth-stua litt ovenfor Kirkestuen. Der har hun funnet seg til rette med sølvtråder, tenger og litt annet utstyr; svært enkelt til håndverker å være, syntes jeg. Men det er ikke store, kompliserte maskiner som tryller fram filigransarbeider!

Eline er vokst opp like utenfor Oslo, i en familie der ulikt metallhåndverk har vært utført i fire generasjoner før henne, men ingen har arbeidet med sølv. Eline var usikker på yrkesvalg. Hun hadde alltid vært interessert i kulturhistorie og håndverk, mye takket være bestemor, men kunne like gjerne valgt en akademisk studieretning. Hun gikk videregående i Oslo, startet også på studier, men i mellomtida ble hun sikker på at det var bunadsølv hun ville jobbe med. Derfor søkte hun seg til Valle i Setesdal for å kunne studere til nettopp filigransølvsmed. Hun begynte på nytt i 2. klasse videregående og tok på den måten hele utdannelsen og fagbrevet sitt i Valle. Hun fikk plass hos Hasla sølvsmie, der avla hun svenneprøven i august 2022. En måned senere satt hun i smia på Maihaugen!

Ordet **fili** betyr tråd og **granum** betyr korn. Det siste kommer av at de små «ballene» som blir laget til bunadssøljene ser ut som små korn. Arbeidet er mange tusen år gammelt, en kjenner filigransarbeid fra lenge før vår tidsregning. Redskapet som brukes har nesten ikke forandret seg. Det er nette, rolige hender, tynn sølvtråd og tang som er hovedredskap, samt gassbrenner til å feste delene med. Selvsagt er det ulik redskap til tromling av sølvet, syrer til å gjøre sølvet så rent som mulig, pluss noen flere. Men det er nøyaktighet, kreativitet, estetisk sans og tålmodighet som er det viktigste «redskapet».

Det er svært få sølvsmeder i Norge, forteller Eline, noen flere filigransølvsmeder. En sølvsmed lager større bruksting, oftest som masseproduksjon. En filigransølvsmed lager små deler som settes

sammen til søljer, ringer, nåler, knapper, beltespenner. Dette kan også masseproduseres på en måte, opptil ti produkter i slengen, men dette er rent håndverk. Vi er et folk der bunaden har fått økt status, og «de fleste» skaffer seg plagget. Tradisjonelt eller historisk har bunad og folkedrakter og bunadsølv vært i bruk i hele landet. Noen få steder har imidlertid plagget og sølvet hatt en ubrutt tradisjon, altså vært i kontinuerlig bruk fram til i dag. Det er bl.a. tilfelle i Setesdal. Her var bunaden både et arbeidsantrekk, men og et stasplagg, bare i ulike utforminger. Menneskene hadde et helt vanlig forhold til bunad og sølvtøy. Historien, eller myten, vil ha det til at østlendingene dekket **bordet** med sølvtøyet sitt for å vise seg fram. I Setesdal hadde de det **på bringa!** En annen myte som skal forklare hvorfor nettopp Telemark og Setesdal ble ett av tyngdepunktene i dette tradisjonshåndverket, er at det var kort vei til Kongsberg sølvgruver og at det var lett å stjele sølv der. Dette er absolutt en myte!

Eline fikk et oppdrag fra museet da hun kom hit. Hun fikk ei kasse med Sigrid Undsets smykker, utallige søljer, nåler og ringer. Undset må ha vært en betydelig samler av denne typen smykker. Oppdraget var å plukke ut noen gjenstander og lage duplikater av disse. Hun bestemte seg for sju søljer/nåler og en ring. Deretter studerte hun detaljene og gikk så løs på arbeidet. Hver dag sitter hun i verkstedet og klipper, filer, tvinner, lodder og pusser sølv. Det er så smått og så fine detaljer. Det ser så vanskelig ut når jeg betrakter det ferdige arbeidet. Når jeg ser Eline arbeide, virker det så enkelt! Stø på hånda fester hun på bit for bit, og etter noe dager er den vakreste sølja kopiert og ny. **Hvis dette, foreldre og beste-foreldre, ikke er vårens konfirmasjonsgave, så vet ikke jeg!** Duplikatene selges i museumsbutikken på Maihaugen (og på Bjerkebæk etter åpning i mai), det må være lov å reklamere for en kopi av selveste Sigrid Undsets bunadsring eller søljer. De lages i begrenset antall selvsagt. Åtte ulike pro-

dukter, som hver tar cirka ei uke å lage, og Eline er ferdig på Maihaugen i juni.

Takket være Sparebankstiftelsen DNB har Norsk håndverksinstitutt fått store summer til dette prosjektet. Det startet med fire museer i 2022, men fra 2023 gis alle museene i landet muligheten for å tilsette hospitanter. Slik vil en kunne ivareta ulike tradisjonshåndverk og immateriell kulturarv i mange flere områder av landet.

Eline Øinæs Eriksen er svært takknemlig for muligheten hun fikk. Hun lærer og utvikler seg hver dag, sier hun. En time i uken har hun kontakt med sin mentor, som er ansatt hos Gullsmid Frisenberg AS. Hva blir veien videre, spør jeg? Det er uklart, svarer hun. Å leve som filigransølvsmid er ikke enkelt. Det er ikke lett å konkurrere med det støpte bunadssølv som brukes til mange bunader i dag.

Likevel, viktigheten av å ivareta tradisjonene et håndverk representerer, synes ikke mindre i dag. Hvem skal for eksempel passe på at sølvet i Telemark og Setesdal beholder forskjellene sine? I Telemark skal søljene og alt tilbehør, både i sølv og de gullbelagte, se gamle ut. Derfor blir alt oksydert. I Valle, Setesdal, skal sølvet skinne, der skal det være hvitt og blankt! Dette er bare en liten bit av den kunnskapen Eline har som filigransølvsmid, arbeidene hennes forteller om mye, mye mer.

Havnebyen Lillehammer skal fram fra glemselen

Nede ved Mjøsa, rett sør for Vingnesbrua ligger området som lillehamringer i alle år har kalt Kobberberget, eller bare Bærje. Her ligger fortsatt pakkhuset Thorstadbua, et ekspedisjonshus, ei gammel steinbrygge og Skiblanderbrygga, alle er sterkt forfalne, men viktige levninger etter ei tid da Lillehammer var en viktig havneby. Nå er en aksjon i gang. Hele anlegget kan bli fredet, og både pakkhuset og ekspedisjonslokalet skal restaureres. Det fortalte direktøren på Mjøsmuseet, Arne Julsrud Berg, for et fullsatt auditorium på Maihagen 18. januar.

Tekst: Brynjulf Handgaard

Steinbrygga nærmest, deretter ekspedisjonshuset, Thorstadbua, og i bakgrunnen skimter vi Skiblanderbrygga.

Foto: Ole Tian Jarlvang, Mjøsmuseet

«Det er Mjössamlingene som eier anleggene, og hele grunnlaget for Lillehammer by ligger her», sa en engasjert Julsrud Berg, «ved Berget slutter Mjøsa, og her begynner Lågen som ikke er seilbar. Berget ble derfor et sentralt omlastingssted for varer gjennom flere århundrer». På møtet som ble arrangert av Lillehammer Museums Venner, trakk Julsrud Berg de lange linjene som viser hvor viktig Mjøsa har vært som transportveg. Store øyne fulgte Berg da han viste bilder og orienterte om hvordan Mjøsmuseet sammen med Forsvaret og NTNU ved hjelp av robotbåter og -ubåter søker etter

gamle vrak på Mjøsas bunn, og allerede har funnet vrak som kanskje er fra 1300-tallet.

Kopperberget

Alt i vikingetid og middelalder var det en omfattende båttrafikk på Mjøsa, fortalte Berg. Seinere fungerte storbønder i Fåberg som grossister og transportører av varer til og fra Gudbrandsdalen. Husmenn og dagarbeidere var sjøfolk. De fraktet smør og ost sørover seinhøstes og salt og kolonialvarer nordover, på føringsbåter som bare hadde enkle råseil og derfor ikke kunne krysse mot vinden.

Dette unike bildet viser dampbåtene «Gjøvik», «Industri II», «Hamar» og «Skreia» ved Lillehammer brygge i 1908. 250 sangere hadde kommet til Lillehammer i anledningen sangerstevne i Mjøsegnenes Sangerforbund. Mange av dem kom med dampbåtene som vi ser ligger og venter ved brygga. Foto: Fotograf ukjent/Maihaugen.

Navnet Kopperberget stammer fra at dette var omlastingssted for nikkell- og kobbermalm på 16- og 1700-tallet. Malm ble transportert fra gruvene i Espedalen, Sel og Folldal med hest og slede på vinterføre, lagret på Berget og fraktet videre med føringsbåter til Minne. Tømmertransport har det vært på Mjøsa også fra 1600-tallet. På slutten av 1700- og begynnelsen av 1800-tallet ble det fraktet store mengder lakterved til glassverkene i distriktet. Opprettelsen av kjøpstadanlegget i 1827 gjorde Kopperberget enda viktigere som omlastingssted. En økende befolkning trengte varer

Kartet viser de aktuelle bygningene vest for Sundgata. Sørfra ser vi Steinbrygga, ekspedisjonshuset har rød markering, Thorstadbua gul og lengst nord strekker Skibladnerbrygga seg ut i Mjøsa. På kartet er også bygninger langs Sundgata som er eldre enn 1900, markert med rød trekant. Utsnitt fra Sefrak-kart.

utenfra. Sundgata og Vinterbrøyta ble bygd for å få fraktet varene opp til byen. Kjøpmenn fikk satt opp en rekke pakkhus. I alt har det vært iallfall 11 på Berget, sikkert flere, sa Julsrud Berg. Bare Thorstadbua står igjen, og den og ekspedisjonshuset forvaltes av Mjøsmuseet.

Storhetstida

Dampmaskina utløste en *revolusjon* på 1850- og -60-tallet. Kopperberget fikk sin storhetstid. Jernbanen ble ført fram til Eidsvoll, og Vorma gjort seilbar helt ned til stasjonen. Den første dampbåten, *Jernbarden*, hadde blitt sjø-

Thorstadbua som ble bygd av handelsborger Anders Thorstad i 1857, har hatt mange eiere, men er blitt brukt som pakkhus og varelager helt fram til Thor Bergsens & Co A/S solgte den til Mjøssamlingene i 1988. Før jernbanen kom, ble det lagret alle typer varer som byen trengte; sukker fra Karibien, krydder og kolonialvarer, importert vin og brennevin i tønner, ankre og flasker, sprit fra brennerier, korn, tøyvarer og isenkram. Vinna på loftet i Thorstadbua er intakt, men tau eller kjetting til å betjene den fra etasjene under mangler. Via tauet kunne vinna betjenes fra alle etasjer, og gods kunne heises opp fra båtdekket. Foto: Ole Tian Jarlvang

satt på Mjøsa alt i 1840. Dampskipene tok over varetransporten etter de gamle føringsbåtene. Jernbarden og *Dronningen* drog med seg slepebåter med varer. En ny type seiljakter tok seg av bulktransporten. Sjøfolk transporterte poteter til brenneriene og sprit fra, trelast fra Dampsaga, og grus og teglstein til utbyggingen av småbyen.

Deretter ble en rekke kombinerte frakt- og passasjerbåter satt i drift mellom Eidsvoll og Lillehammer, blant dem *Skibladner*. Ildsjeler fikk til og med bygd et skipsverft på *Hågåfjetten*. Hjuldampere *Dronningen* ble bygd på slippen på sandtunga sør for Åretta, seinere *Færdesmanden*

Lillehammer kommune fikk bygd steinbrygga og ekspedisjonshuset i 1903. I forlengelsen av ekspedisjonshuset (mot vest) var det et åpent takoverbygg. Under dette lå motorferga «Fram» i vinteropplag. Etter at lokaldampbåttrafikken og fergetrafikken tok slutt i 1930-åra, ble lokalet brukt til mjølkeutsalg. Det var i drift til rundt 1960. Deler av interiøret er bevart, og noen av gjenstandene fra utsalget finnes fortsatt. Vraket av *Fram* ligger under presenning bak «Gulhuset» sør for Thorstadbua.

Foto: Ole Tian Jarlvang

Motorbåten «Fram» trekker med seg bil eller hest og kjerre etter behov. Ca. 1930, ikke mange år før den erstattes av bru. Foto: Marius Berge / Maihaugen

og *Dalegudbrand*. Samtidig som alt dette skjedde, ble *Gudbrandsdalschausseen* utbygd nordover fra Lillehammer. Med Norges første jernbane og dampbåter både på Mjøsa og Losnavatnet kunne en nå komme seg fra Christiania til Ringebu på en dag. Før dampmaskina kom, kunne denne turen ta opptil 10 dager!

Jernbanen ble et vendepunkt

Åpningen av jernbanen til Lillehammer i 1894 fikk stor betydning for by- og folketallsutviklinga på Lillehammer, og for båttrafikken. Jernbanen tok over hurtigrutemarkedet og stykkgodstransporten. De lokale «rederne» satset på lokalrutebåter og motorferge. I 1903 anskaffet Lillehammer kommune motorbåten *Fram* og bygde ei 100 meter lang steinbrygge sør for Thorstadbua, samt ekspedisjonshuset øverst på brygga. De første bilene hadde alt kommet til byen, og politikerne ville knytte bygdene på vestsida av Mjøsa til byen. *Fram* var sertifisert for 21 passasjerer og drog med seg den gamle store roferga når det var behov for å ta med over en hesteskyss eller bil.

Med full jernbaneutbygging til alle Mjøsbyene oppsto et behov for lokaldampbåter byene imellom. På Lillehammer etablerte kjøpmenn og gardbrukere et eget rederi og fikk bygd lokaldampbåten *Lillehammer* i 1908. Den la til ved kommunebrygga fram til 1930. Etter at Vingnesbrua kom i 1934, var det helt slutt. Bare *Skibladner* fortsatte som turistbåt. Vraket av *Fram* ligger under presenning bak «Gulhuset» sør for Thorstadbua.

Men nå kan det kanskje bygges en kopi av *Fram*, hvis noen har guts. Både båten, pakkhuset og ekspedisjonshuset er godt dokumentert av Mjøsmuseet som eier anleggene, og Arne Julsrud Berg håper og tror at begge bygningene samt steinbrygga skal stå ferdig restaurert til byjubileet i 2027, gjennom et godt samarbeid mellom Mjøsmuseet, Berget Vel og andre gode krefter. Målet er at bygningene og historien i enda større grad enn i dag skal komme allmenheten til del.

I Mjøsmuseets årbok for 2022 står to artikler om Kopperberget, Thorstadbua og båttrafikken på Mjøsa, skrevet av Arne Julsrud Berg og bygningsvernrådsgiver på Mjøsmuseet, Ole Tian Jarlvang.

... Don't copy any style at all, but make your own,
yet you must study the history of your art ...

Stol til venstre,
inspirert av stol på
Maihaugen, utført av
Einar Austli. Stolen
var på Bjerkebæk,
Sigrid Undsets
hjem. Stol til høyre,
designet av maleren
Oluf Wold-Torne.
Foto: Audbjørn
Rønning, Maihaugen

Maleren Lars Jorde: Barneseng.
Foto: Camilla Damgård, Maihaugen

William Morris: Tapet, «Acanthus», 1875. Foto: Camilla Damgård, Maihaugen

Arts & Crafts Lundemøbler ca. 1911–1930-årene

Hvilke forutsetninger lå til grunn for utviklingen av firmaet Th. Lunde?
Hvor hentet Thorstein Lunde og hans sønn, Einar Lunde, inspirasjonen fra?

Tekst: Anne Holbø Wendelbo

Den industrielle revolusjon er en betegnelse for den hurtige industrialiseringen som begynte i Europa på slutten av 1700-tallet. I kjølvannet av den industrielle revolusjon hadde samfunnet endret seg betraktelig. Vareproduksjonen var imponerende i forhold til tidligere. Begrepet er særlig brukt om industrialiseringen i England på slutten av 1700- og begynnelsen av 1800-tallet.

Verdensutstillingen i London i 1851 Ønsket om å vise fram noe av den nye vareproduksjonen var bakgrunnen for den første verdensutstillingen i Hyde Park i London i 1851. En stor skuffelse, ja nærmest et sjokk var det nok for dem med god estetisk dømmekraft å se hva England kunne formå på dette tidspunktet. Verdensutstillingen viste at engelske industriprodukter rent designmessig lå tilbake for

andre lands. Det var bred enighet om å få dem opp på et anstendig nivå igjen. Et karakteristisk trekk ved 1800-tallet var de mange utstillinger som ble holdt både i lokal, nasjonal og internasjonal sammenheng. Beretninger, kataloger og presseomtaler fra disse arrangementene er fargerike innfallsporner til forståelse av 1800-tallets økonomiske, sosiale og kulturelle liv. De forteller om tidens mentalitet, dens tenkemåte, forhåpninger og fantasi.

Engelskmannen John Ruskin (1819–1900), som levde på samme tid som kjøpmann Thorstein Lunde, ønsket en bedret designutdannelse for håndverksproduksjonen. Han utformet tre regler som han mente kunne være en god rettesnor for et bedre liv og et sunnere syn på hva design var.

Foregangsmannen for «The Arts & Crafts Movement», engelskmannen William Morris (1834–1896) støttet seg til Ruskins idéer da han utformet sin filosofiske plattform for sitt syn på kunst, design og håndverk i 1856.

Da Morris i 1859 bygde sitt hus, «Red House», og skulle møblere det, fant han ikke vakre møbler. Hans devise ble: **«Ikke ha noe i hjemmet ditt som du ikke vet er nyttig eller tror er vakert»**. Morris hevdet at arkitektur og møbler skulle utgjøre en helhet utført på den mest mulig direkte måten.

Hvem var grunnleggerne av firmaet Th. Lunde på Lillehammer?

Thorstein Lunde (1835–1902) fra Gausdal kjøpte i 1866 den nybygde forretningsgården «Nygaden 123», som lå på nordsiden av Mesnaelva. Fra starten av var Th. Lunde som de fleste forretninger på denne tiden en vanlig landhandel, eller «Colonial, Manufactur og Lerredshandel», som det sto i annonsene. Kunstindustriens folk hadde i flere år argumentert for at kunstnerne måtte engasjere seg i utviklingen av de enkle hverdags-ting. Kjøpmann Einar Lunde (1875–1951) vokste

opp i det åpne hjemmet preget av kunst og kultur og førte tradisjonen videre. Eva og Einar Lundes hjem fortsatte å være et samlingssted både for fastboende og for tilreisende kunstnere, forfattere og kulturarbeidere. Einar

Lunde gikk før han overtok firmaet under betegnelsen «Kronprinsen».

Han var idealist og opptatt av Arts & Crafts-bevegelsen som motvekt mot industrialiseringen. I ca. 1910 satte han i gang med møbelproduksjonen og knyttet, foruten håndverkere, til seg kunstnere som formgivere.

Snekkerverkstedet skal for det meste ha hatt inntil 10 ansatte.

De første Lundemøblene: Kommode og stol i rokokkostil fra Myttingstua, Kapteinsgården på Maihaugen Einar Lundes sønn, Eiliv Lunde, har nedtegnet at det var Bjørnstjerne Bjørnson, som var venn av Thorstein Lunde og senere av Einar Lunde, som ga støtet til møbelproduksjonen i firmaet Th. Lunde: «Bjørnson ønsket seg en kommode i stil med den i Myttingstua, og far fikk en snekker ned i gården her til å lage en. Det var i 1905. Og det blev efter hvert flere kommoder. Det var en danske, snekker Johan Rasmussen, som laget dem.»

Thorstein Lunde: Foto: Charlotte Barth, 1895, Maihaugen

Rokoko-kommode og stol, Myttingstua, Foto: Leif Stavadahl, Maihaugen

Einar Austli: Spisestue. Foto: Camilla Damgård, Maihaugen

Maleren Kristen Holbø: Maren Charlotte Undset Svarstads røde seng. Sigrid Undset var inspirert av Arts & Crafts – bevegelsen. Foto: Camilla Damgård, Maihaugen

Snekkerverkstedet I 1911 kjøpte Einar Lunde naboeiendommen, og Rasmussen ble snekkermester inntil Einar Austli (1888–1983) tok over i 1917. Han ble verkstedets leder og en allsidig formgiver så lenge firmaet drev dette selv. Austli hadde en solid utdannelse som møbelsnekker, bl.a. fra Oslo Kunstindustrimuseums treskjærerskole i Gausdal. Han ble utlært snekker hos Martin Olsen & Sønn med svennebrev i 1910. Dessuten hadde han Statens håndverks- og Kunstindustriskole, 1906–1911.

Einar Lundes programerklæring kommer tydelig fram i forordet i den første katalogen i 1912, og gjentas i 1914. I likhet med Morris & co, tok firmaet Th. Lunde ansvar for helheten i utviklingen av hjemmets interiør. I katalogen deres er det foruten møbler, møbelstoffer, lysestaker, beslag og dørvridere. Produktene ble populære over hele landet. I 1920- og 30-årene hadde firmaet flere filialer i Norge og en kommisjonær i København.

Lundes møbelproduksjon tok fra starten utgangspunkt i gamle møbler på Maihaugen, men etter hvert ønsket Lunde noe mer nyskpende. Flere av landets fremste kunstnere og arkitekter ble engasjert til å designe møbler og

tilbehør til hjemmet. Allerede i den første katalogen i 1912 har arkitektene Arnstein Arneberg og Magnus Poulsson og malerne Kristen Holbø og Oluf Wold-Torne tegninger. Maleren Lars Jorde laget omslag og ornamenter til katalogen. I katalogen fra 1914 hadde Lars Jorde flere møbeltegninger.

**TH. LUNDE
LILLEHAMMER**

Lars Jorde: Logo og stempel for Lundemøbler. Skannet fra katalog for Lundemøbler

Einar Lunde hadde nær tilknytning til kunstnerne som både før og etter århundreskiftet hadde tilhold i byen og distriktet. De fastboende var blant andre Lars Jorde, Kristen Holbø, Alf Lundeby og Einar Sandberg. Frederik Collett, Henrik Sørensen, Thorvald Erichsen og Oluf Wold-Torne bodde i byen i kortere eller lengre perioder. Einar Lundes betydelige engasjement som mesén og kunstnervenn førte til at han i 1921 ga ca. 100 malerier til Lillehammer kommune. Denne gaven skulle bli grunn-

stammen i Lillehammer Bys Malerisamling, nå Lillehammer Kunstmuseum. Malerisamlingen ble innviet i 1927 i forbindelse med 100-årsjubileet for Lillehammers bystatus.

Kunne det være en god idé å videreføre produksjonen av Lundemøbler i forbindelse med markeringen av Lillehammers 200-årsjubileum?

Hva er en LEVENDE BY for deg?

Hva er en levende by for deg?

Spørsmålet står med store bokstaver på en lett synlig plakat. I fortsettelsen forteller teksten på plakaten at Lillehammer kommune nå lager en stor kulturplan og vil høre din og min mening.

Tekst: Kristin Helland

Mjøsbyene jobber selvsagt med egen profilering. Hamar, Gjøvik, Lillehammer – byene er nokså like i størrelse, men profilene blir antakelig stadig litt mer ulike.

Lillehammer har lenge kunnet lene seg på godt rykte etter OL-94 og Ungdoms-OL 2016, men det begynner å bli lenge siden. Som idretts-by har Lillehammer mye å vise til. Årlige og store arrangementer.

Men hva med kultur-profilen?

På hjemmesiden sin har nå kommunen spurt: **HVA ER KULTUR FOR DEG?** Spørsmålet ble presentert 13. januar 2023.

Nå bør ALLE engasjere seg, for det er nok ingen tvil om at også Lillehammer ønsker å stå fram som **KULTUR-BYEN VED MJØSA**.

ARENAER OG BEGIVENHETER

Arbeidet med denne artikkelen begynte da Oslo-Filharmonien 6. januar 2023 hadde sin nyttårskonsert i Maihaugsalen for 25. gang.

I år var opplevelsen helt spesiell. Programmet var satt opp med to unge og fabelaktig gode utøvere: Elim Chan (USA) som dirigent og Katia Bunitatishvili (Georgia) som klaversolist. OG NRKs egen Arild Erikstad var programleder.

Georgiske Katia trollbandt oss med sitt spill i første halvdel av konserten. Til overmål ble hun ble klappet frem til to ekstranummer før orkestret igjen slapp til. Uvanlig og inspirerende.

Da Arild Erikstad etter det første ekstranummeret tok ordet, hadde vi alle opplevd noe vakkert og annerledes. Pianisten hadde vært utsøkt forsiktig i sine anslag. Publikum holdt

pusten og frøs på ryggen. **Men Maihaugsalen har en fabelaktig akustikk!** «Alt hørtes så godt og klart», sa Erikstad «og salen er helt spesiell ved at det blir nært og intimt». Han sier også at selv om salen ikke er så stor, klinger det fyldig og med intensitet.

Ingentvil om at Maihaugsalen er en viktig arena! «Museumsglimt» har hatt en samtale med Maihaugens egne folk: Teknikeren Per Martin Gundersen og arrangementsansvarlig Kirsi Marja Laiho. De kan fortelle at artister og arrangører liker seg godt og stadig kommer tilbake. Artistene skryter av akustikken og nærheten til publikum i salen. Salen kan romme mer enn 700 mennesker, men både tilhørere og de opptredende opplever god kontakt mellom sal og scene.

MEN LILLEHAMMER HAR JO MYE MER KULTUR Å BY PÅ!
Konserten i Maihaugsalen var bare et eksempel på hva som kan oppleves i byen vår.

I løpet av et år er det ikke mange dager uten ett eller flere kulturtilbud! Utfordringen er kanskje at mye foregår uten at de dyktige aktørene og de imponerende begivenhetene blir omtalt? De siste årene har byen fått nye store sjanser ved at private aktører som Limpi og Create har kommet til.

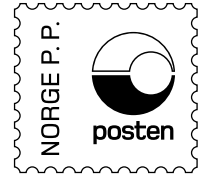
Når vi begynner å lage liste og teller antall steder og arenaer der det skjer flotte ting, blir listen så lang at Lillehammer Kommunes Kulturplan må bli både lett å sette opp – og ikke minst markedsføre.

Vi gleder oss til fortsettelsen og er veldig nysgjerrige på hva den nye kulturplanen kan fortelle oss.

I mellomtiden kan du selv prøve å liste opp hva du setter pris på å oppleve – og ikke minst HVOR du liker å være gjest!

Følg med på lillehammer.kommune.no/kultur!
Her kan det bli noe nytt og spennende!

Foto: Statsbygg

Til 2. april: **Konrad Mägi – Estlands store maler.**
Utstilling på Lillehammer Kunstmuseum.

Til 9. april: **Mat mer enn et måltid.**
Utstilling på Maihaugen.

1.–9. april: **Påskeprogram for barn på Maihaugen.** Eggjakt i utstillingen «Langsomt ble landet vårt eget» og fortellerstunden «Spiselige eventyr» tirsdag, onsdag og torsdag.

15. mai–27. august: **Det Eventyrlige.** Utstilling med Kittelsen, Bauer, Beskow, Jansson og samtidskunst på Lillehammer Kunstmuseum.

15. mai–27. august: **Kind of Blue.** Jubileumsutstilling for Jakob Weidemann 100 år på Lillehammer Kunstmuseum.

Foto: Veslemøy
Furuseth /
Maihaugen

Konrad Mägi.
Portrett av
norsk jente,
1909, Tartu
kunstmuseum.

Program

Mer program kommer – se museenes nettsider! Med forbehold om endringer.

Foto: Tone Iren Eggen Tømte,
Aulestad

16. mai: **Sesongstart Bjørnstjerne Bjørnsons Aulestad.** Nyhet: Utstilling og temaomvisning om den franske kunstneren Steinlen og hans sommer på Aulestad i 1901. Fotoutstillingen Hemmat. Omvisninger i dikterhjemmet, stor utstilling om Bjørnson, barneomvisninger og barneaktiviteter i hagen og på låven. Åpent hver dag ut august og helger i september.

19. mai: **Sesongstart Sigrid Undsets Bjerkebæk.** Nyhet: Temaomvisning om hagen. Omvisninger i dikterhjemmet eller se inn i enkelte rom på egenhånd. Utstillinger og barneaktiviteter. Åpent hver dag ut august og helger i september.

Frå 18. mai: **Garmo stavkirke og Dronning Sonjas barndomshjem** på Maihaugen er åpne og har omviser. Mange hus med åpen dør i friluftsmuseet.

1. juni: **Weidemanndag.** Feiring og aktiviteter på Lillehammer Kunstmuseum.

Frå 14. juni: **La kua level!** Ny utstilling om truede husdyraser på Maihaugen.

19. juni–20. august: **Høysesong på Maihaugen og Norges Postmuseum.** Aktører i friluftsmuseet, omvisninger for både barn og voksne og barneaktiviteter.

23. juni: **Sankthansfeiring på Maihaugen.** Sel kommune bidrar med kulturinnslag.

